

Хімічна дія на об'єкт, а також на злочинця спеціальними хімічними засобами з метою усунення фізичного та збройного опору. У деяких випадках допускається застосування засобів, від яких на короткий час можуть постраждати навіть заручники, якщо інше для затримання злочинців (терористів) застосувати не можна.

Комбіноване проникнення – вивчається об'єкт, до якого необхідно проникнути, визначаються можливі шляхи проникнення та ставляться завдання, в залежності від професійних функцій. Спільно всі керівники оперативних груп розробляють план проникнення та узгоджують його з керівником операції.

Визначаючи засіб пересування або техніку проникнення у приміщення в операціях по затриманню злочинців (терористів), або звільненню заручників, завжди необхідно враховувати суспільну безпеку злочинних дій, наявність у злочинців зброї та її тактико-технічні властивості, кількість злочинців та безліч інших параметрів.

Піклуючись про безпеку працівника, необхідно розуміти такі поняття, як рівень загрози життю та здоров'ю, фактори, що впливають на рівень загрози. Працівник повинен передбачати, звідки може надходити небезпека та застосовувати заходи попереджувального змісту, уміти правильно оцінювати характер та ступінь можливої небезпеки (загрози) та вживати заходи для її усунення або зниження до мінімуму.

Зважаючи на це, працівник міліції повинний мати необхідний рівень підготовки не тільки у фізично, але й психологічно, уміти швидко реагувати на зміни у оперативній обстановці та приймати обгрунтовані тактичні рішення.

Надійшла до редколегії 11.01.06

В.В. Почуєва

ОБУМОВЛЕНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИНОНІМІВ І ОМОНІМІВ У ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасний юридичний дискурс англійської мови формувався під впливом багатьох історичних факторів. Дослідники знаходять у ньому англосаксонські, латинські, а також нормано-французькі сліди. З іншого боку, у зв'язку з тим, що юридичні системи Англії, Канади, Сполучених Штатів Америки, Австралії і Нової Зеландії розвивалися на базі англійського загального права, юридичний дискурс даних країн повинен був адаптуватися до місцевих умов.

Всередині будь-якої професійної групи всі аспекти мови спрямовані на забезпечення ясної і чіткої комунікації. Це, у першу чергу, стосується використовуваної лексики. На думку багатьох авторів [1–4], спеціальні терміни дозволяють в одному слові або короткій фразі виразити те, для чого в іншій – непрофесійній –

ситуації спілкування потрібні були б тривалі пояснення. Але подібна стислість досягається часом занадто високою ціною: спеціальні терміни, вжиті поза професійним середовищем, можуть викликати деяке недозрозуміння і, як наслідок, відчуження. Крім того, дослідники юридичного дискурсу відзначають широке використання професійного жаргону, забарвленого певною фамільярністю.

Розглядаючи юридичний дискурс як монолітну систему, багато авторів, проте, відзначають, що англійський юридичний дискурс не є однорідним. Він варіюється залежно від області застосування, усної або письмової ситуації спілкування. Юридичний дискурс англійської мови являє собою набір зв'язаних і перекриваючих один одного типів дискурсу: судовий дискурс, мова судового рішення, мова юридичних документів (договорів, заповітів, постанов, парламентських актів), дискурс юридичної консультації і т.д. При цьому дослідникові треба не тільки вивчити взаємодію різних типів дискурсу між собою, але і розглянути функціонування юридичних термінів у них.

Як показують численні роботи, мова юристів містить велику кількість лексичних одиниць, що не вживаються в мові повсякденного спілкування взагалі, або вживаються, але з іншим наповненням значення. Використання термінів надзвичайно важливе для спілкування в будь-якій професійній сфері, тому що дозволяє зробити комунікацію більш ефективною. Наприклад, словосполучення «*su press* – близько до цього» (тобто настільки близько до бажання засновника довірчої власності, наскільки це можливо) – містить в собі значення, для пояснення якого буде потрібно кілька речень. Лінгвісти, що вивчають юридичні терміни англійської мови, називають їх «*terms of art*». Д. Мельников визначає «*terms of art*» таким чином: «*a small area of relative precision in the language of law* – невелика область щодо точних виразів у юридичній мові» [3, с.108].

Дійсно, юридичні терміни в англійській мові мають чіткі дефініції. Однак слід зазначити, що досить часто той самий термін, що вживається в різних галузях юриспруденції, тобто в різних юридичних дискурсах, має різні значення залежно від сфери вживання. Розглянемо як приклад термін «*libel* – скарга». У делікті даний термін зв'язаний з типом дифамації (тобто з розголошенням ганебних для іншої особи правдивих відомостей), а в морському праві він вживається в значенні «висувати позов проти корабля».

Крім того, слід зазначити, що зміст терміна може варіюватися залежно від правової системи, в якій він застосовується. Оскільки кожний із штатів у США має власну правову систему, включаючи власні закони, судову систему й адвокатуру, повноцінне професійне спілкування можливе лише в тому випадку, коли викорис-

товується єдина терміносистема. При вивченні юридичної термінології вимагають розгляду питання функціонування термінів у правовій системі взагалі й у її окремо взятій сфері, багатозначність термінів, а також питання синонімії, омонімії. У цій статті ми розглянемо останні.

За визначенням Лінгвістичного енциклопедичного словника синонімами називаються слова однієї і тієї ж частини мови, що мають цілком або частково співпадаючі значення. Наприклад, для більшості осіб, які володіють англійською мовою, одиниці «lawyer» і «attorney» мають однакове значення. Так, словник Вебстера дає наступні дефініції даних термінів: Attorney – a legal agent who represents a client in legal affairs; a lawyer; one who legally appointed or admitted in the place of another to transact any business for him. Lawyer – a person trained in the law; one whose position is to conduct lawsuits in a court or to give legal advice and aid; attorney-at-law.

Як видно з наведених тут дефініцій, розходження між даними термінами дуже незначне. У словнику Б. Гарнера вказується, що самі юристи часто не усвідомлюють різниці між цими термінами: «In the US, attorney, attorney-at-law, and lawyer are generally viewed as synonyms». Однак «attorney» вважається більш офіційним, ніж «lawyer». «Lawyer» – більш загальний термін. Більше того, фахівець, який кваліфікується терміном «attorney», може і не мати юридичної освіти.

На відміну від мови повсякденного спілкування, юридична мова прагне позбутися мовної варіативності. Цей принцип, за словами П. Тіерсми, може бути виражений у формулі «same meaning, same form» – «одне значення, одна форма» [3, с.113]. Ця формула означає, що якщо юрист використовує лексичну одиницю «residence», то він повинен постійно користуватися такою одиницею, уникаючи, таким чином, використання будь-яких інших синонімів. Авторів-укладачів законодавчих актів навіть спеціально попереджають про те, що їм потрібно уникати занадто красивих оборотів.

З іншого боку, у юридичних дискурсах зустрічається й інша крайність, що виражається в зайвому використанні синонімів, «нагромадженні синонімів», що зумовлено бажанням «to cover all the bases – врахувати всі можливі варіанти». Дане прагнення приводить до того, що в юридичних документах зустрічаються наступні словосполучення: mind and memory; null and void; possession, custody and control; true and correct. Якщо ці лексичні одиниці і мали яке-небудь розходження раніше, то зараз воно цілком нейтралізоване. Деякі подібні словосполучення стали стійкими виразами й ідіомами. Основне питання, що вимагає вирішення в даному випадку, – чи потрібна юридичному дискурсу подібна ідіо-

ма. Іноді ідіома має значення, якого не мають окремо взяті слова. Наприклад, «full faith and credit» – це термін американського права, якого не можна замінити окремо взятими словами «full faith» або «full credit». Інші словосполучення, наприклад «null and void», вважаються більш експресивними, ніж просто «void» (те ж можна сказати і про словосполучення «any and all», «each and every», а також про клятву «to tell the truth, the whole truth, and nothing but the truth»). Дане положення пояснює Б. Гарнер: «Strictly speaking, no two words have the same meaning. There are connotations that attach to language and even two synonyms will suggest slightly different meanings to a reader – строго говорячи, не існує двох слів, що мають однакове значення. Конотації, які приписуються лексеми, і навіть два синоніми припускають незначне розходження в значеннях». Це пояснює те, що в мові юристів зустрічаються дублети, триплети і ланцюжки синонімів, наприклад: «The indictment alleged that respondents unlawfully kept, confined, and imprisoned George in a dark, cold, and unwholesome room». У даному прикладі одиниця «imprison» містить у собі значення слів «keep» і «confine».

Інше мовленнєве явище, що часто зустрічається в юридичному дискурсі англійської мови, хоча й нечасте в термінології взагалі, це омонімія. Особливою складністю для дослідника є той факт, що часом непросто провести межу між омонімією і полісемією термінів. Яскравим прикладом подібної омонімії може служити слово «defense». Розглянемо наступне речення: «A few jurisdictions demand that the defense disclose before trial the general nature of any defenses it will raise at a trial». У першому випадку одиниця «defense» означає «сторона захисту», а в іншому – «обставини, що звільняють від відповідальності».

Існує велика кількість лексичних одиниць, значення яких змінюється в залежності від сфери їхнього вживання. Дані лексичні одиниці можна вважати юридичними омонімами. Юридичні омоніми часто збігаються за формою із словами повсякденного вживання, але мають зовсім інше значення, що також змінюватися в залежності від сфери їхнього застосування. Наприклад, будь-кому, хто володіє англійською мовою, відоме слово «information» – «відомості, інформація», але тільки юристові буде зрозуміле наступне речення: «An information is filed by the prosecution», де «information» – це «заява про обвинувачення, яку висуває прокурор звинуваченому».

Ще одну проблему для дослідника становить омонімія власне юридичних термінів. Так, вищезгаданий термін «defense» за визначенням, даному в Black's Law Dictionary, у цивільному і кримінальному праві має значення:

1. A defendant's stated reason why the plaintiff or prosecutor has no valid case – зазначена звинуваченим причина, через яку позивач або обвинувач не мають юридично діючих доказів у справі.

2. A defendant's method and strategy in opposing the plaintiff or the prosecution – метод і стратегія обвинуваченого, які протиставляються методіві і стратегії позивача або обвинувача.

3. One or more defendants in a trial – сторона захисту.

Відзначимо, що в торговельному праві цей термін означає: «a basis for avoiding liability on a negotiable instrument» – обставини, що звільняють від відповідальності за документом обігу.

Розглянемо інший приклад: «I intend to file a complaint». У мові повсякденного спілкування дане речення буде означати: «Я опишу свої претензії на аркуші паперу і передам їх відповідній офіційній особі». У юридичному контексті дана фраза буде означати: «Я планую почати судовий розгляд, що є серйозною і дорогою процедурою».

От ще кілька прикладів юридичних омонімів:

«Action» – not a physical movement, but a lawsuit – судова справа;

«Motion» – a request that a court issue an order or engage in some other act – клопотання.

З наведених вище прикладів ясно, що вживання синоніміві омонімів у юридичному дискурсі англійської мови може стати причиною непорозуміння в процесі спілкування взагалі і професійного спілкування зокрема, а, отже, дана проблема вимагає більш ретельного вивчення надалі.

Список літератури: 1. Klink D.R. The Word of the Law. Ottawa–Canada: Carleton University press, 1992. 2. Solan L.M. The Language of Judges. Chicago and London–US: The University of Chicago Press, 1993. 3. Tiersma P.M. Legal Language. Chicago and London–US: The University of Chicago Press, 1999. 4. Levi J.N., Walker A.G. Language in the Judicial Process. New York and London–US: Plenum Press, 1990. 5. Лингвистический энциклопедический словарь. М., 1990. 6. Garner B.A. A Dictionary of Modern Legal Usage. New York and Oxford: Oxford University Press, 1995. 7. Black's Law Dictionary. West Group, 1999. 8. New Webster's Dictionary of the English Language. Delhi, India: Surjeet Publications, 1989.

Надійшла до редколегії 14.12.05